

Wskaźnik Nastrojów Ekonomicznych –
**Polacy o kondycji ekonomicznej kraju
 i własnej sytuacji materialnej
 w połowie pierwszego kwartału 2004 r.**

Warszawa, kwiecień 2004

- W pierwszym kwartale 2004 r. *Wskaźnik Nastrojów Ekonomicznych* wyniósł 68,5 pkt. Wynik ten był o 1,8 pkt niższy od poprzedniego – dotychczas najniższego. Od tego nowego rekordu pesymizmu do rekordu optymizmu (odnotowanego w październiku 1997 r.) dzieliło nas w pierwszym kwartale 2004 r. aż 45 punktów różnicy.
- Kolejny rekord pod względem pesymizmu nastrojów ekonomicznych ludzi nastąpił przede wszystkim za sprawą pogorszenia opinii na temat spraw mikroekonomicznych, choć to w dalszym ciągu oceny gospodarki są gorsze od samooceny gospodarstw:
- *Wskaźnik Samooceny Gospodarstw Domowych* obniżył się o 3,4 pkt do nienotowanego dla tego podwskaznika dotąd poziomu 70,7 pkt. Do rekordu optymizmu z sierpnia 1997 r. dzieliło nas – w ocenach i prognozach sytuacji gospodarstw domowych – aż 40,4 pkt (w tamtym czasie *WSGD* wynosił 111,1 pkt).
- Na niskim poziomie, choć nie gorszym niż trzy miesiące wcześniej (do rekordu pesymizmu – odnotowanego trzy miesiące wcześniej – brakowało w pierwszym kwartale 2004 r. 0,3 pkt), kształtował się *Wskaźnik Ocen Gospodarki*, osiągnął on wynik 65,8 pkt. Do najbardziej optymistycznego miesiąca (października 1997 r.) – w historii tego podwskaznika – dzielił nas dystans 51,9 pkt.

Cytowanie, publiczne odtwarzanie, kopiowanie oraz wykorzystywanie w innej formie danych, informacji i opracowań zawartych w tej publikacji jest dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Wskaźnik Nastrojów Ekonomicznych jest cyklicznym badaniem prowadzonym przez TNS OBOP. *WNE* konstruowany jest na podstawie dziewięciu pytań: odnoszących się zarówno do sytuacji makroekonomicznej – kraju, jak i mikroekonomicznej – gospodarstw domowych. Pytania stanowiące bazę dla tworzenia tego wskaźnika diagnozują aktualną odczuwaną sytuację, oceniają kierunek dotychczasowych zmian oraz obejmują prognozy w perspektywie rocznej oraz trzyletniej¹.

Charakter zadawanych pytań pozwala na wyodrębnienie ze *Wskaźnika Nastrojów Ekonomicznych* dwóch podwskaźników: *Wskaźnika Ocen Gospodarki (WOG)* oraz *Wskaźnika Samooceny Gospodarstw Domowych (WSGD)*, umożliwiających łatwą i szybką weryfikację wpływu spraw mikro- lub makroekonomicznych na poziom ogólnych nastrojów ekonomicznych panujących w społeczeństwie aktualnie oraz w latach poprzednich.

Po raz pierwszy badanie nastrojów ekonomicznych przeprowadziliśmy w 1994 r. Najnowszy pomiar dokonany został w połowie pierwszego kwartału 2004 r.². Te dane zestawiamy z wynikami poprzednimi (poprzednie badanie realizowaliśmy trzy miesiące wcześniej), a także z rezultatami uzyskanymi w analogicznym okresie lat ubiegłych.

Prezentowane w tym opracowaniu wskaźniki (zarówno *WNE*, *WOG* jak i *WSGD*) oparte są na skali 0-200, gdzie 0 – oznacza najniższą, minimalną wartość (skrajny pesymizm), 100 – to wartość środkowa (symboliczna równowaga między optymizmem a pesymizmem), a 200 – to najwyższa, maksymalna wartość w przypadku każdego z omawianych tu wskaźników (skrajny optymizm).

¹ Szczegółowe informacje znajdują się w aneksie.

² Sondaż TNS OBOP zrealizowany w dniach 5-8 lutego 2004 r. na reprezentatywnej, losowej 1005-osobowej ogólnopolskiej próbie osób od 15 roku życia. Maksymalny błąd statystyczny dla takiej wielkości próby wynosi +/-3%, przy wiarygodności oszacowania równej 95%.

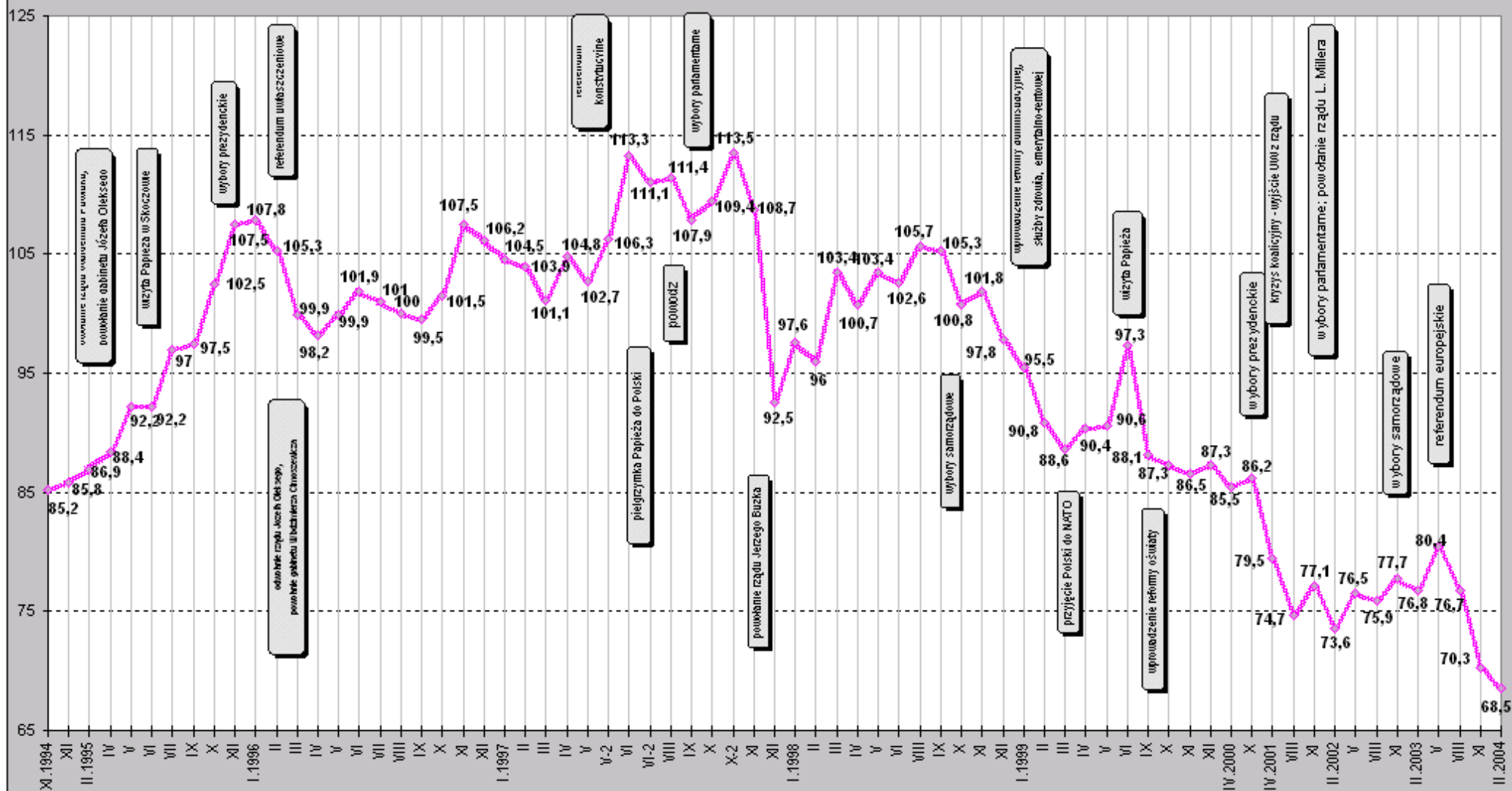
WSKAŹNIK NASTROJÓW EKONOMICZNYCH

TNS OBOP

W połowie pierwszego kwartału nowego 2004 roku *Wskaźnik Nastrojów Ekonomicznych* wyniósł 68,5 punktu. Wynik ten jest w stosunku do sytuacji sprzed równo roku niższy aż 8,3 pkt (w lutym 2003 r. *WNE* wyniósł 76,8 pkt). Spośród dotychczas analizowanych nastrojów ekonomicznych lutowych, najgorsze do tej pory były w 2002 r., są one jednak teraz – w stosunku do obecnych – aż o 5,1 pkt lepsze. Wobec całego 2002 roku obecny wynik jest o 7,5 pkt lepszy, podobnie w przypadku średniorocznego wyniku z 2003 r. (różnica 7,6 pkt). Mimo poprawy nastrojów w połowie drugiego kwartału 2003 r., na niski wynik średnioroczny wpływ miał rekordowy pesymizm odnotowany w ostatnim kwartale roku – jeszcze nigdy wcześniej nie odnotowaliśmy równie krytycznych opinii. Ale obecny rezultat jest od tamtego o dalsze 1,8 pkt niższy. **Pierwszy kwartał 2004 r. przyniósł więc kolejny negatywny rekord pod względem poziomu nastrojów ekonomicznych panujących w polskim społeczeństwie.**

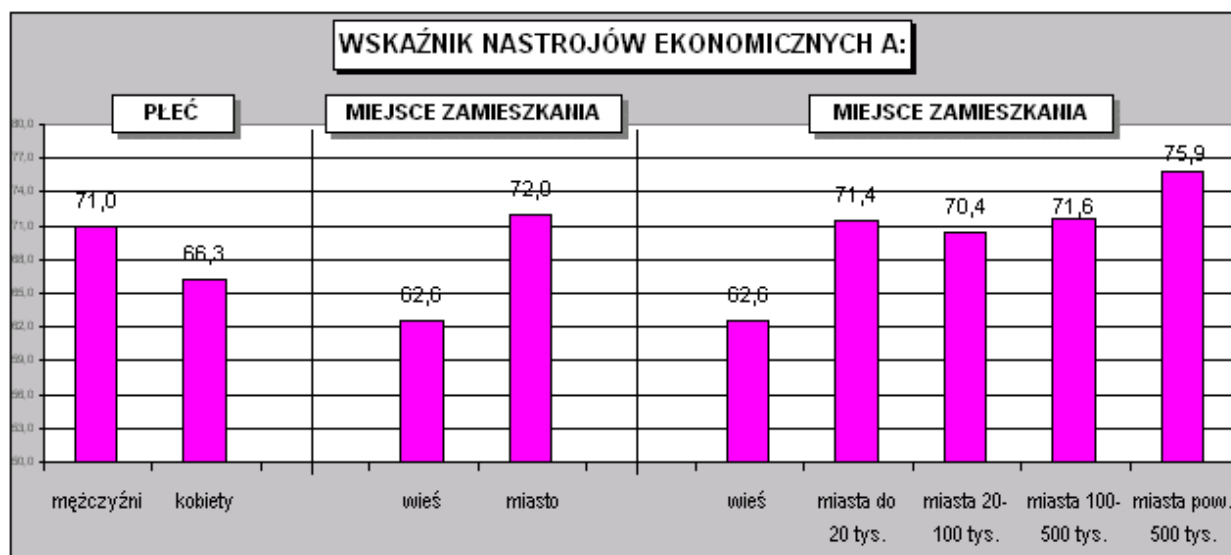
Od nowego – obecnego – rekordu pesymizmu, do przeciwstawnego mu rekordu optymizmu dzieli *WNE* aż 45 punktów różnicy (w październiku 1997 r., średnia wartość *Wskaźnika Nastrojów Ekonomicznych* z wynikiem 113,5 pkt nie tylko nie osiągała, ale wyraźnie przekraczała stupunktową granicę oznaczającą symboliczną równowagę między optymizmem a pesymizmem, dziś do tamtej sytuacji jest nam niezmiernie daleko).

WSKAŹNIK NASTROJÓW EKONOMICZNYCH TNS OBOP

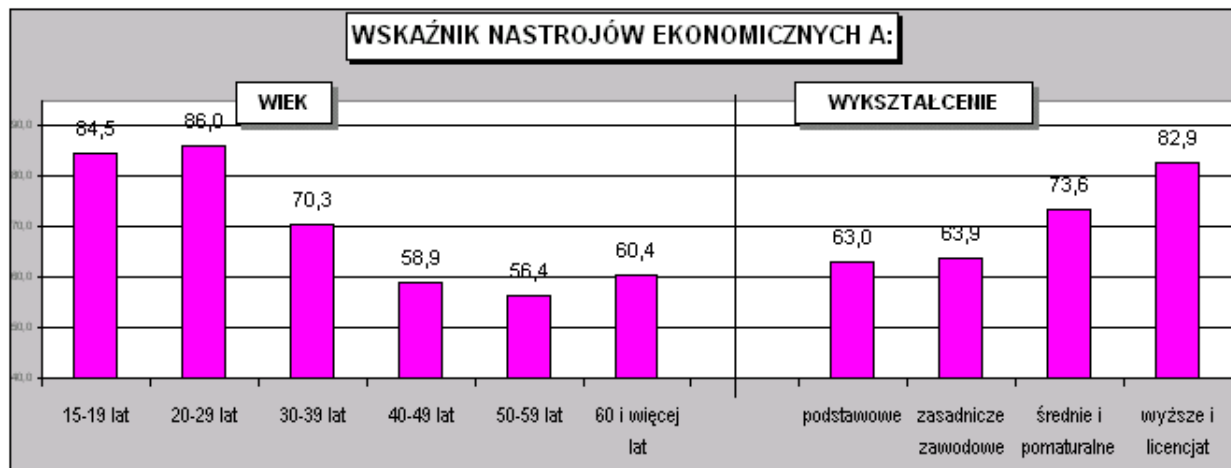
OPTYMIŚCI I PESYMIŚCI

Gorsze niż u innych nastroje ekonomiczne obserwujemy wśród kobiet, osób zamieszkałych na wsiach; lepsze – wykazują mężczyźni i mieszkańcy miast, zwłaszcza największych aglomeracji.

W porównaniu z sytuacją z poprzedniego kwartału, w żadnej z kategorii nie odnotowaliśmy korzystniejszych opinii o sprawach ekonomicznych. Pogorszenie odnotowaliśmy wśród mieszkańców wsi (spadek średniej wartości *WNE* o 4,7 pkt). Odnosząc się do sytuacji sprzed równo roku, tylko w największych aglomeracjach aktualne nastroje są na podobnym, a nawet nieco wyższym poziomie niż wówczas (74,7 pkt), we wszystkich pozostałych przypadkach daleko nam do tamtego optymizmu.

Największy optymizm wykazują osoby młode (nasto- i dwudziestolatkowie) i dobrze wykształcone (z wykształceniem średnim i wyższym). Wyniki w grupie trzydziestolatków nie odbiegają już znacząco od średniej ogólnopolskiej. Im starsi badani, tym większy przejawiają pesymizm (najsilniej dotyka on pięćdziesięciolatków, a ponadto także czterdziestolatków i ludzie po 60. roku życia). Krytycznie o sprawach ekonomicznych wypowiadają się ludzie o najniższych kwalifikacjach – dysponujący wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym.

W porównaniu z poprzednim badaniem, teraz najbardziej pogorszyły się nastroje osób z jednej strony najmłodszych i najsłabiej wykształconych (o odpowiednio 7,4 pkt i 6,3 pkt), a z drugiej – najstarszych (o 4,4 pkt) i mających wykształcenie wyższe (o 7,9 pkt). Korzystniejsze opinie wypowiadają natomiast dwudziestolatkowie (przyrost o 4,9 pkt) oraz ludzie ze średnim wykształceniem (3,3 pkt). Zestawiając tegoroczne wyniki z wynikami z pierwszego kwartału ubiegłego roku jedynie wśród dwudziestolatków tamte wyniki i obecne są do siebie zbliżone (wówczas średnia wartość *WNE* wyniosła w tej grupie 87,0 pkt), w pozostałych przypadkach aktualne są wyraźnie niższe.

Najbardziej optymistycznie nastawieni są uczniowie i studenci oraz kierownicy i specjaliści – średnia wartość *WNE* odnotowywana w tych grupach bardzo wyraźnie odbiega od wyników uzyskiwanych w pozostałych kategoriach. Na przeciwległym biegunie znajdują się renciści oraz rolnicy – *Wskaźnik Nastrojów Ekonomicznych* nie osiąga tu nawet sześćdziesięciu punktów. Niewiele powyżej sześćdziesięciu punktów ulokowali się emeryci i gospodynie domowe. Gorsze niż ogół populacji nastroje wykazują ponadto tradycyjnie też bezrobotni. Co ciekawe, nie odbiegają oni pod tym względem od pracowników administracji i usług, choć zajmowana przez nich pozycja zawodowa do tej pory lokowała ich pod względem optymizmu wyraźnie wyżej niż bezrobotnych. Generalnie aktywność zawodowa nie wpływała w pierwszym kwartale 2004 r. na poziom optymizmu, choć do tej pory najczęściej to aktywni zawodowo wykazywali wyższy poziom optymizmu niż niepracujący. Zrównanie nastąpiło na

skutek spadku optymizmu w grupie osób pracujących (o 4,0 pkt). Najbardziej pogorszyły się nastroje prywatnych przedsiębiorców (o 10,6 pkt), rolników (8,0 pkt) i właśnie pracowników administracji i usług (6,4 pkt). Wśród osób niepracujących jedynie emeryci wykazali niższy niż w poprzednim kwartale poziom optymizmu (o 4,4 pkt).

Porównując obecne wyniki z uzyskiwanymi w tym samym czasie roku ubiegłego jedynie opinie kierowników i specjalistów, uczniów i studentów oraz rolników (a więc przedstawicieli obu skrajnych grup – wykazujących z jednej strony najwyższy, a z drugiej strony – najniższy poziom optymizmu) uzyskują podobne jak wtedy wyniki. We wszystkich pozostałych kategoriach społeczno-zawodowych daleko do optymizmu sprzed roku. Warto zauważyć, że w przypadku osób pracujących na własny rachunek różnica wyników wynosi aż 33,3 pkt (w tej chwili średnia wartość *Wskaźnika Nastrojów Ekonomicznych* uzyskiwana w grupie prywatnych przedsiębiorców niewiele odbiega już od średniej ogólnopolskiej).

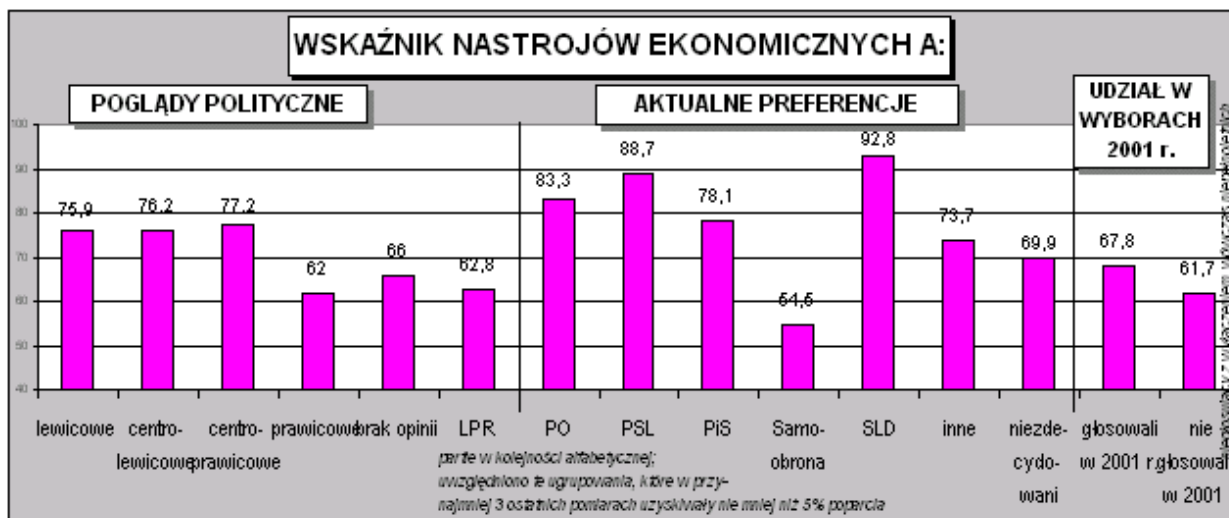
Im lepsza sytuacja materialna pytanych, lepsza ocena kierunku zmian w kraju i większe zainteresowanie polityką (choć tutaj zależność nie jest tak silna jak w dwóch poprzednich przypadkach), tym wyższe średnie wartości *WNE*. Wśród osób pozytywnie oceniających kierunek rozwoju sytuacji w Polsce *WNE* przekroczył

granicę stu punktów, a wśród osób zadowolonych z kondycji materialnej rodziny, *WNE* ułożył się tylko nieznacznie poniżej tej granicy. Warto zauważyć, że wśród osób znajdujących się w złej sytuacji materialnej średnia wartość *WNE* była aż dwukrotnie niższa.

W porównaniu z sytuacją sprzed trzech miesięcy, teraz w relatywnie największym stopniu zmieniły się nastroje osób zadowolonych z kondycji materialnej rodziny oraz pozytywnie oceniających kierunek przemian w kraju (spadek optymizmu w obu przypadkach po 3,5 pkt).

Generalnie, osoby aktywne i wyrobione politycznie, mające sprecyzowane przekonania wykazują większy optymizm niż ludzie o niewyrobytych poglądach i nieuczestniczący w wyborach. Wyjątek stanowią tutaj osoby o sympatiach prawicowych oraz elektoraty najbardziej prospołecznie nastawionych: Samoobrony i LPR – ich nastroje są jeszcze bardziej pesymistyczne, niż nastroje ludzi o niewyrobytych poglądach politycznych, niemających sprecyzowanych preferencji i nieuczestniczących w ostatnich wyborach do Sejmu. Największy optymizm charakteryzował elektorat SLD, PSL i PO, osoby o sympatiach lewicowych, centrolewicowych i centroprawicowych, częściej ludzi, którzy uczestniczyli w ostatnich wyborach parlamentarnych niż tych, którzy wówczas nie głosowali.

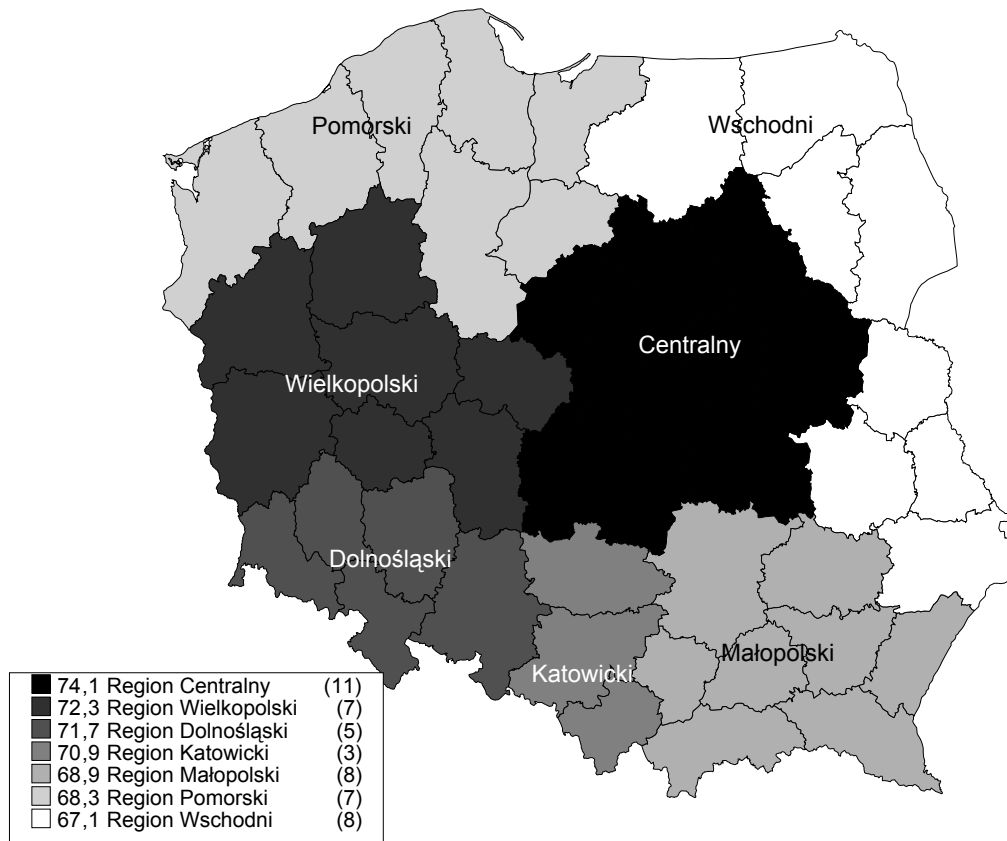

W porównaniu z sytuacją sprzed trzech miesięcy, W pierwszym kwartale 2004 r. najbardziej pogorszyły się nastroje sympatyków prawicy (o 5,9 pkt), przede wszystkim elektoratu LPR (o 7,5 pkt) oraz Samoobrony (o 5,9 pkt). Poprawę zaobserwowaliśmy wśród osób zgłaszających poparcie dla PSL (o 9,0 pkt).

Wśród elektoratów LPR, PSL i PiS *Wskaźnik Nastrojów Ekonomicznych* przyjmuje wartości zbliżone do poziomu z tego samego okresu roku ubiegłego. We wszystkich pozostałych przypadkach mamy obecnie do czynienia z wyraźnie większym pesymizmem niż wówczas.

Najlepsze nastroje wykazują mieszkańcy regionu centralnego wielkopolskiego. Krytycyzm charakteryzuje natomiast mieszkańców ściany wschodniej. W porównaniu z poprzednim kwartałem, w pierwszym kwartale tego roku pogorszyły się nastroje w regionach dolnośląskim (o 9,2 pkt) i katowickim (o 5,0 pkt), natomiast minimalnie poprawiły w małopolskim (o 2,7 pkt).

NASTROJE EKONOMICZNE W REGIONACH

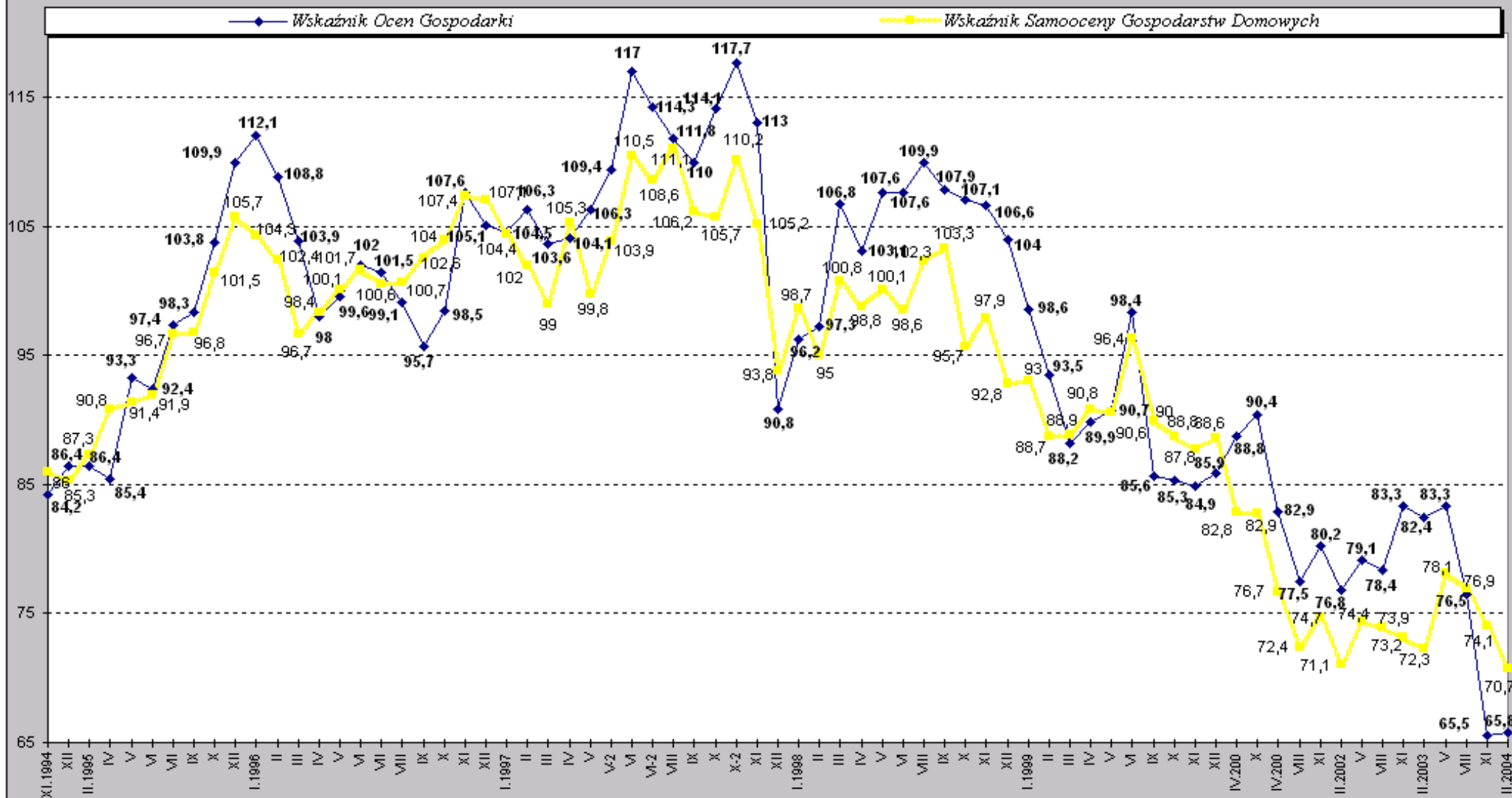
OCENY GOSPODARKI A SAMOOCENA GOSPODARSTW DOMOWYCH

Kolejny rekord pod względem pesymizmu nastrojów ekonomicznych ludzi nastąpił przede wszystkim za sprawą pogorszenia opinii na temat spraw mikroekonomicznych, choć to w dalszym ciągu oceny gospodarki są gorsze od samooceny gospodarstw. W porównaniu z poprzednim kwartałem, pierwszy kwartał przyniósł obniżenie średniej wartości *Wskaźnika Samooceny Gospodarstw Domowych* o 3,4 pkt. Oceny gospodarki w tym czasie się nie zmieniły i ustabilizowały na niskim poziomie 65,8 pkt (poprzednio 65,5 pkt).

Obniżenie średniej wartości *WSGD* w pierwszym kwartale 2004 r. przyniosło nowy rekord pesymizmu w historii *Wskaźnika Samooceny Gospodarstw Domowych*. Najniższy do tej pory wynik odnotowaliśmy przed równo dwoma laty (ówczesny wynik był od tego o 0,4 pkt lepszy). W stosunku do najkorzystniejszej pod tym względem sytuacji z analogicznego okresu roku (luty 1996 r.) dzieliło nas w I kwartale tego roku 31,7 pkt, natomiast do w ogóle najkorzystniejszego pod względem optymizmu w myśleniu o sprawach mikroekonomicznych – 40,4 pkt (w sierpniu 1997 r. średnia wartość *WNE* wyniosła 111,1 pkt).

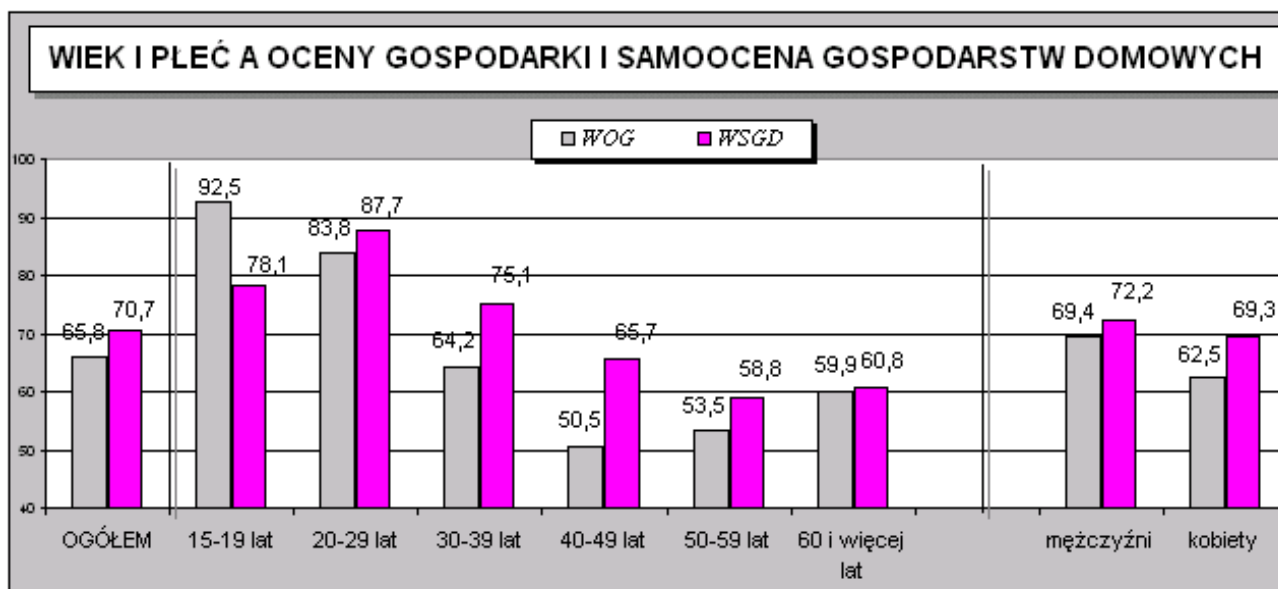
Na niskim poziomie, choć nie gorszym niż trzy miesiące wcześniej (do rekordu pesymizmu – odnotowanego trzy miesiące wcześniej – brakuje 0,3 pkt), kształtuje się *Wskaźnik Ocen Gospodarki*. Do najbardziej pesymistycznego do tej pory II kwartału w 2002 r. brakuje 11 pkt, a do najbardziej optymistycznego (w 1996 r.) – 43 pkt. Dystans dzielący wynik *WOG* z pierwszego kwartału 2004 r. do najbardziej optymistycznego okresu w historii tego podwskaźnika dzieli aż 51,9 pkt (w październiku 1997 r. średnia wartość *WOG* wyniosła 117,7 pkt).

OCENY GOSPODARKI A SAMOOCENA GOSPODARSTW DOMOWYCH

OPTYMIZM I PESYMIZM W SAMOOCENIE GOSPODARSTW A W OCENACH GOSPODARKI

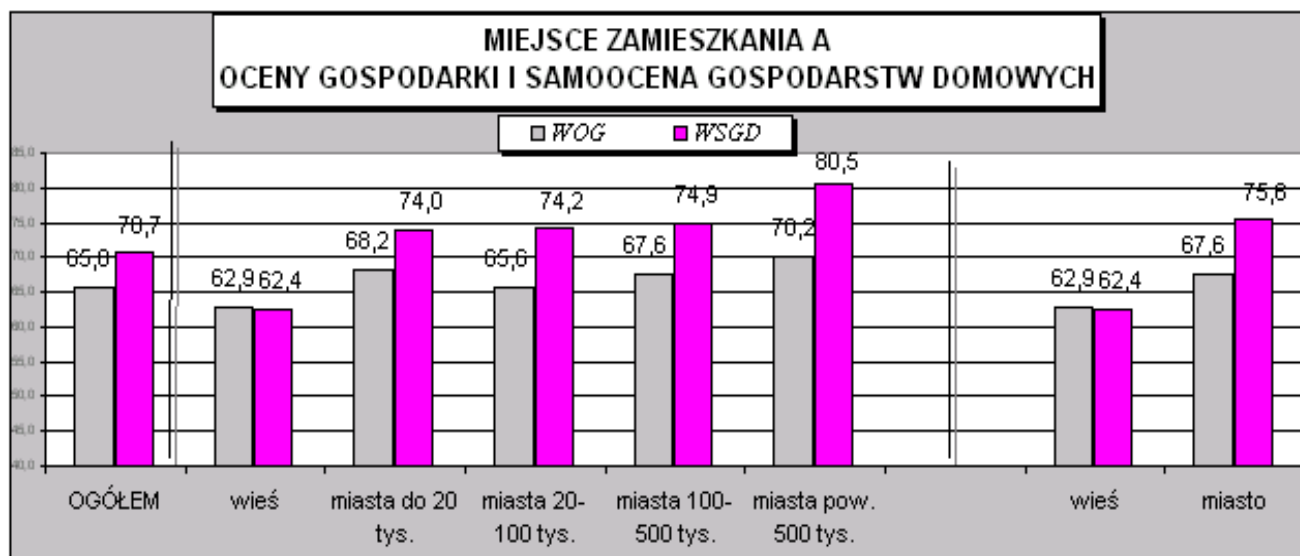
Największy optymizm wykazują nasto- i dwudziestolatkowie – w obu tych grupach średnie wartości *WOG* i *WSGD* są wyższe niż wśród ogółu badanych. Ponadto jeszcze trzydziestolatkowie dokonują korzystniejszej niż inni samooceny sytuacji gospodarstwa domowego. Opinie osób od czterdziestego roku życia są już znacznie bardziej pesymistyczne. Nieco bardziej pesymistycznie (w obu wymiarach) nastawione są kobiety niż mężczyźni.

W porównaniu z sytuacją sprzed trzech miesięcy, teraz poprawiły się nastroje dwudziestolatków (wzrost średniej wartości *WOG* o 7,4 pkt, a *WSGD* o 3,0 pkt). Pogorszenia nastąpiło wśród nastolatków (*WOG* o 4,6 pkt, a *WSGD* – 9,6 pkt). Ponadto mniej korzystniej o sytuacji makroekonomicznej wypowiadali się ludzie starsi (wśród osób w wieku 60. i więcej lat – o 6,3 pkt), natomiast więcej optymizmu w tym względzie wykazywali trzydziestolatkowie (wzrost 5,9 pkt), jednocześnie wśród trzydziestolatków obniżeniu uległy samooceny gospodarstwa (-5,7 pkt).

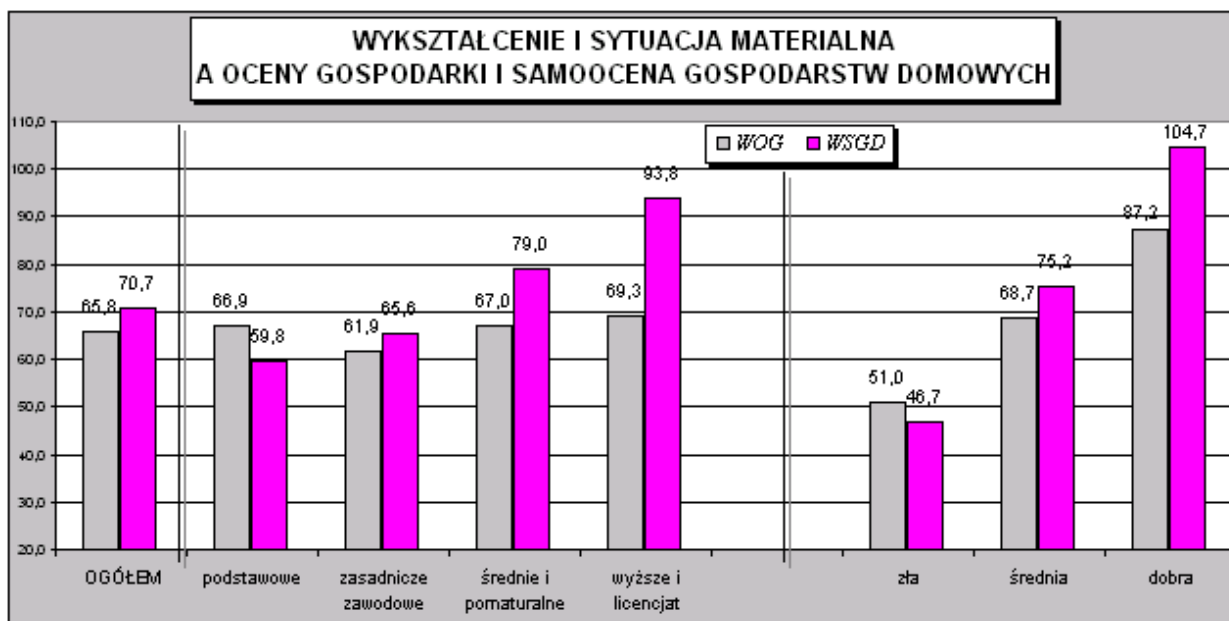
Mieszkańcy wsi wykazują większy pesymizm pod względem ocen gospodarki jak i samooceny gospodarstwa domowego niż mieszkańcy miast. Wśród mieszkańców

miast, największym optymizmem wyróżniają się mieszkańcy największych ponad 500-tys. aglomeracji.

W porównaniu z sytuacją sprzed trzech miesięcy, w pierwszym kwartale pogorszyły się opinie dotyczące samooceny gospodarstw wśród mieszkańców wsi (spadek średniej wartości *WSGD* o 7,4 pkt).

Szczególny pesymizm wyróżnia osoby określające sytuację swojego gospodarstwa domowego jako złą oraz ludzi z wykształceniem zasadniczym zawodowym – zarówno *WOG* jak i *WSGD* uzyskują w tych grupach wyniki znacznie poniżej średniej ogólnopolskiej. Ponadto osoby z wykształceniem podstawowym gorzej niż inni wypowiadają się na temat obecnej, przeszłej jak i przyszłej sytuacji własnego gospodarstwa domowego. Optymizm – na tle innych – wyróżnia natomiast – osoby zadowolone z kondycji bytowej własnego gospodarstwa i legitymujące się wykształceniem wyższym. Ponadto przeciętne wartości *WSGD* powyżej średniej odnotowujemy także wśród osób z wykształceniem średnim.

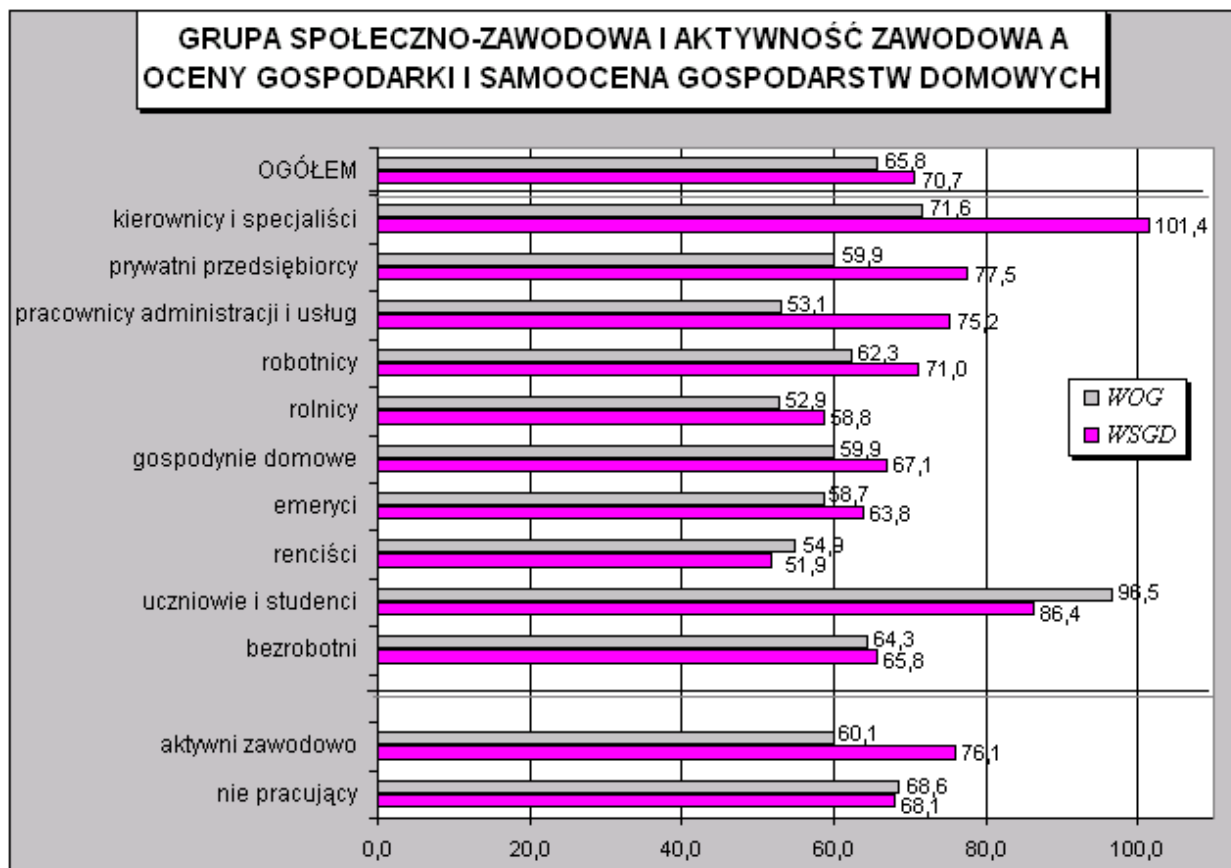

W porównaniu z poprzednim kwartałem, w pierwszym kwartale tego roku najbardziej pogorszyły się nastroje osób z wykształceniem wyższym (spadek *WOG* o 8,6 pkt, a *WSGD* – o 7,3 pkt) oraz z podstawowym (spadki odpowiednio o -4,4 pkt i -7,7 pkt). Nieco bardziej optymistycznie o sprawach makroekonomicznych wypowiedzieli się natomiast ludzie z wykształceniem zawodowym (o 6,9 pkt), a o mikroekonomicznych – ze średnim (+4,7 pkt). Pogorszeniu uległy oceny i prognozy sytuacji gospodarstwa domowego osób znajdujących się w dobrej sytuacji materialnej (-6,4 pkt).

Największy optymizm charakteryzuje uczniów i studentów oraz kierowników i specjalistów (średnie wartości *WOG* i *WSGD* znacznie powyżej wyniku ogólnopolskiego). Na przeciwległym krańcu znajdują się renciści, rolnicy, bezrobotni i emeryci – ich opinie zarówno o sprawach makro jak i mikroekonomicznych są gorsze niż wśród ogółu. Ponadto gorsze niż wśród innych opinie na temat sytuacji ekonomicznej kraju wypowiadają pracownicy administracji i usług, prywatni przedsiębiorcy, gospodynie domowe.

Generalnie osoby aktywne zawodowo korzystniej niż inni wypowiedzieli się na temat sytuacji własnego gospodarstwa domowego, natomiast bardziej pesymistycznie odnoszą się do sytuacji ekonomicznej kraju. Odwrotnie jest w przypadku niepracujących – z nieco większym optymizmem odnoszą się do spraw

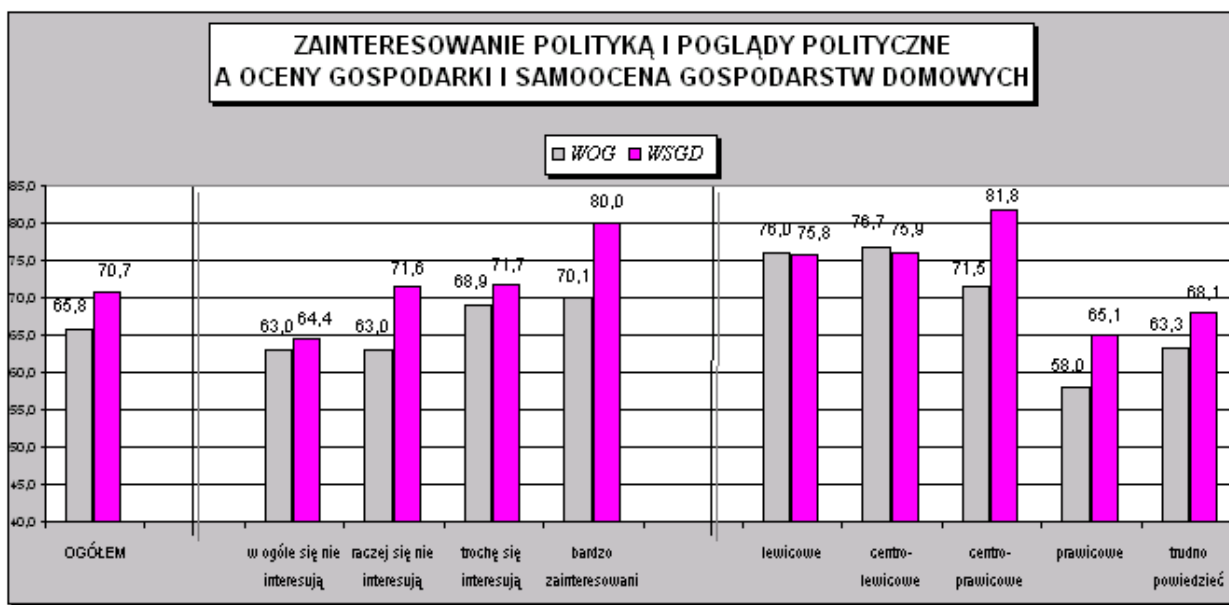
makroekonomicznych, natomiast nieco bardziej krytyczni są w ocenach i prognozach sytuacji mikroekonomicznej.

W porównaniu z sytuacją sprzed trzech miesięcy, w pierwszym kwartale najbardziej poprawiły się nastroje kierowników i specjalistów (przyrost *WOG* o 5,6 pkt, a *WSGD* o 2,0 pkt), gospodyń domowych (odpowiednio 3,4 i 7,9 pkt) i bezrobotnych (5,2 i 1,3 pkt). Ponadto korzystniej niż wcześniej o sytuacji gospodarczej kraju wypowiadają się uczniowie i studenci (4,0 pkt), natomiast z większym sceptycyzmem o sprawach ekonomicznych gospodarstwa domowego mówią robotnicy (-6,3 pkt), renciści (-5,7 pkt), generalnie aktywni zawodowo (-5,7 pkt). Przyrost pesymizmu w obu badanych obszarach nastąpił w grupie prywatnych przedsiębiorców (-8,8 pkt – *WOG* i -12,1 pkt – *WSGD*), pracowników administracji i usług (odpowiednio: -4,3 pkt i -8,2 pkt) oraz rolników (-11,1 i -5,5 pkt).

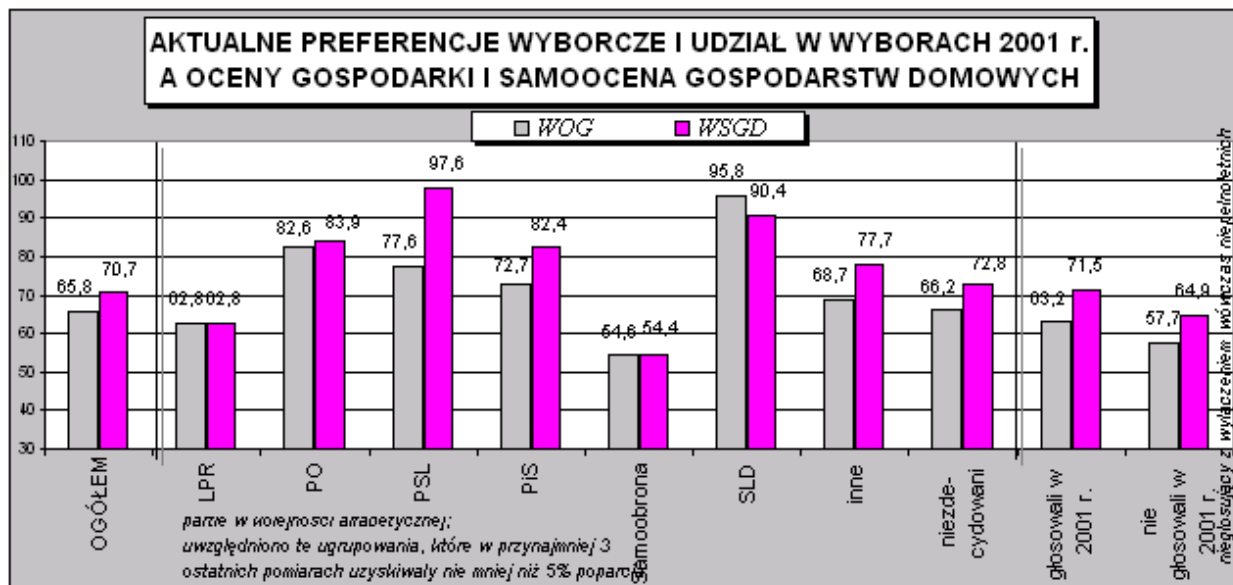
W pierwszym kwartale 2004 r. najwyższy poziom optymizmu (średnie wartości *WOG* i *WSGD* powyżej wyników ogólnopolskich) wykazywali ludzie bardzo

zainteresowani polityką, osoby o poglądach lewicowych, centrolewicowych i centroprawicowych, natomiast najwyższy poziom pesymizmu (średnie wartości *WOG* i *WSGD* poniżej wyników ogólnopolskich) odnotowywaliśmy wśród ludzi o sympatiach prawicowych, osób o niesprecyzowanych sympatiach politycznych oraz w ogóle polityką niezainteresowanych.

W porównaniu do ostatniego kwartału 2003 r., w pierwszym kwartale 2004 r. wzrósł pesymizm w ocenach i prognozach sytuacji makroekonomicznej wśród osób bardzo polityką zainteresowanych (-5,6 pkt) i osób o poglądach lewicowych (-3 pkt). Przyrost optymizmu zaobserwowaliśmy natomiast wśród osób raczej niezainteresowanych polityką (+4,8 pkt) oraz ludzi o poglądach centrolewicowych (+6,9 pkt) i centroprawicowych (+4,5 pkt). Pogorszenie opinii i prognoz dotyczących sytuacji gospodarstwa domowego odnotowaliśmy wśród osób o sympatiach prawicowych (-9,6 pkt) oraz osób polityką raczej niezainteresowanych (-7,1 pkt).

W pierwszym kwartale tego roku najwyższy poziom optymizmu wykazywał aktualny elektorat SLD, PSL, PO i PiS. Krytycyzm wyróżniał osoby deklarujące poparcie dla LPR i Samoobrony. Nieco bardziej pesymistycznie nastawione – zarówno pod względem *WOG* jak i *WSGD* były osoby, które nie poszły w czasie ostatnich wyborów do głosowania.

W porównaniu z poprzednim badaniem, teraz najbardziej pogorszyły się nastroje elektoratu LPR (spadek średniej wartości *WOG* o 6,2 pkt, a *WSGD* – o 8,5 pkt), natomiast poprawiły – SLD (wzrost o odpowiednio 9,8 i 4,5 pkt) i PSL (o 5,3 i 12,0 pkt). Ponadto sytuacja ekonomiczna gospodarstw gorzej oceniana była przez elektorat Samoobrony (o 9,0 pkt) i PiS (o 5,2 pkt), natomiast sytuacja ekonomiczna kraju – korzystniej przez elektorat PO (+7,3 pkt) i PiS (+10,4 pkt).

PODSUMOWANIE

Pierwszy kwartał nowego 2004 roku przyniósł nowe rekordy. Nie są to jednak rekordy, na które byśmy liczyli, choć można się było ich na początku roku spodziewać. Średnia wartość *Wskaźnika Nastrojów Ekonomicznych* była niższa nie tylko od wyników uzyskiwanych w badaniach realizowanych w tym samym czasie lat ubiegłych, ale także od całej średniorocznej za ubiegły rok, a przede wszystkim od najgorszego spośród dotychczas notowanych rezultatu z poprzedniego kwartału. Jeszcze nigdy wcześniej nie mieliśmy do czynienia z równie krytycznym myśleniem o sprawach ekonomicznych.

Gorycz tych wyników „osłodzić” nieco może tylko fakt, że narastający pesymizm nie objął równo obu płaszczyzn, o które pytamy, ale „tylko” jednej – w przypadku *Wskaźnika Ocen Gospodarki* średnia wartość była nawet minimalnie (0,3 pkt) lepsza niż w poprzednim kwartale, kiedy to rekord tego podwskaźnika był podwójny (po pierwsze spadek wyniósł aż 11 pkt, i osiągnął najniższy w historii *WOG* poziom, a po drugie – żaden z trzech analizowanych przez nas wskaźników nie spadł równie nisko). Na pogorszenie nastrojów ekonomicznych największy wpływ miało pogorszenie opinii o sytuacji mikroekonomicznej gospodarstw domowych. *Wskaźnik Samooceny Gospodarstw Domowych* obniżył się o 3,4 pkt. do najniższego w swojej historii poziomu 70,7 pkt.

Jakie szczegółowe sprawy zaważyły na takich wynikach? W porównaniu z poprzednim kwartałem przybyło osób, którym pieniędzy nie starcza na opłacenie podstawowych świadczeń (wzrost o 5 pkt proc. do 36%, przy spadku do 51% - o 4 pkt - liczby tych, którym wystarcza na bieżące wydatki) i jednocześnie takich, które obawiają się pogorszenia sytuacji finansowej gospodarstwa domowego w perspektywie dwunastomiesięcznej jak i (choć już w nieco mniejszym stopniu) w perspektywie trzyletniej. Między czwartym kwartałem 2003 r. a pierwszym kwartałem 2004 r. przybyło osób przekonanych, że mamy zły czas na kupowanie dóbr trwałego użytku i jednocześnie takich, które uważają, że warto oszczędzać (wydaje się, że w tym kontekście, wyniki te raczej należy odczytywać przez pryzmat złej sytuacji materialnej, prowadzenia oszczędnego życia i po prostu „zaciskania pasa” w obawie przed pogorszeniem niż skłonności do lokowania nadwyżek poprzez korzystanie z usług instytucji finansowych). Wzrósł strach przed gwałtownymi podwyżkami cen (o ile jeszcze obawy takie w I i II kwartale ub.r. podzielało tylko kilka procent pytanych, to w pierwszym kwartale tego roku już niemal dwie piąte!). Nie zmieniły się opinie dotyczące sytuacji na rynku pracy – przytłaczająca większość badanych mówi o trudnościach ze znalezieniem zatrudnienia. Na pocieszenie można dodać, że minimalnie poprawiły się w tym czasie opinie na temat stanu polskiej gospodarki (o 2 pkt proc. zwiększyła się liczba osób dostrzegających rozwój i o tyle samo zmniejszyła się liczba przekonanych o kryzysie).

ANEKS

Wskaźnik Nastrojów Ekonomicznych obliczany jest na podstawie dziewięciu pytań o tematyce gospodarczej:

Wartość minimalna *Wskaźnika* (dziewięć odpowiedzi pesymistycznych), to 0, środkowa – 100, natomiast maksymalna (dziewięć odpowiedzi optymistycznych) – 200 punktów.

- ❶ ocena polskiej gospodarki w kontekście rozwoju bądź kryzysu
- ❷ prognoza materialnych warunków życia ludności w naszym kraju w perspektywie trzyletniej
- ❸ prognozy inflacyjne w perspektywie najbliższych 12 miesięcy
- ❹ skłonność do oszczędzania
- ❺ skłonność do inwestowania w dobra trwałego użytku
- ❻ ocena sytuacji finansowej własnego gospodarstwa domowego w okresie ostatnich 12 miesięcy
- ❼ prognoza sytuacji finansowej własnego gospodarstwa domowego w okresie najbliższych 12 miesięcy
- ❽ aktualna ocena sytuacji finansowej własnego gospodarstwa domowego (w odniesieniu do możliwości regularnego opłacania podstawowych świadczeń)
- ❾ ocena sytuacji na rynku pracy

Na *Wskaźnik Nastrojów Ekonomicznych* składają się dwa podwskaźniki: *Oceny Gospodarki* i *Samooceny Gospodarstw Domowych*. Oba podwskaźniki mogą przybierać – podobnie jak *Wskaźnik Nastrojów Ekonomicznych* – średnie wartości mieszczące się w granicach między 0 a 200 punktów.